فصلنامهٔ نقد کتاب
کودک و نوجوان
سال پنجم، شمارهٔ ۱۷
بهار ۱۳۹۷

روایتی از مهربانی و نامهربانی‌ها با یک نوجوان با نیاز خاص

معرفی و بررسی رمان *شگفتی!*

● خدیجه مرادی
منتقد/ khadijemorady@gmail.com

چکیده

هدف معرفی و تحلیلی از کتاب *رمان شگفتی* اثر آر.جی. پالاسیو و ترجمه پروین علی‌پور است. این کتاب به بخشی از زندگی یک نوجوان با نیاز خاص و ویژه پرداخته است نوجوانی که از ابتدای تولد چهره‌ی غیرعادی نسبت به دیگران داشته و در تعامل با اطرافیان همواره با مشکلاتی روبه‌رو بوده است. داستان کتاب می‌تواند درمان مؤثری برای نوجوانانی با نیازهای ویژه باشد به این دلیل که نوجوان وقایع رمان را در ذهن خود تصویرسازی کرده و خود را جای قهرمان داستان می‌گذارد، با او همانندسازی می‌کند و از این طریق در مشکلات، انگیزه‌ها و تعارضات او سهیم می‌شود و در پایان همچون قهرمان داستان پس از گذراندن مشکلات و سختی‌ها به خودباوری می‌رسد. در پژوهش به معرفی کتاب و نویسنده آن و خلاصه‌ای از آن پرداخته شده است و در ادامه به ویژگی‌های محتوی داستان که می‌تواند به عنوان کتاب‌درمانی از آن استفاده شود، پرداخته است.

گرچه کتاب به عنوان رمان نوجوان معرفی شده است اما محتوی آن به‌گونه‌ای است که بسیاری از گروه‌های سنی اعم از جوان و بزرگسال نیز می‌توانند از خوانش آن لذت برده و از محتوی آن بهره‌مند شوند.

کلیدواژه

شگفتی، نوجوان، نیازهای خاص، مهربانی، نامهربانی.

شگفتی

یکی از اهداف کتابخانه‌ها به‌ویژه کتابخانه‌های عمومی ارائه خدمات به کاربران از جمله کاربران با نیازهای خاص و ویژه است. بسیاری از کتابداران شاغل در کتابخانه‌های عمومی در طول خدمت خود تجربه مواجهه با کاربرانی با نیازهای ویژه را داشته‌اند و همواره سعی کرده‌اند تا از امکانات و ابزارهای مختلفی استفاده کنند تا پاسخگوی اطلاعاتی آن‌ها باشند. کودکان و

فصلنامهٔ نقد کتاب
کودک و نوجوان
سال پنجم، شمارهٔ ۱۷
بهار ۱۳۹۷

پالاسیو، آر.جی. (۱۳۹۳)، *شگفتی!*، مترجم: پروین علی‌پور، ویراستار: مژگان کلهر، تهران، افق، قطع رقعی، ۴۴۲ ص، ۲۲۰۰ نسخه، ۱۵۰۰۰ تومان. شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۳۶۹-۹۸۲-۶

هنگامی که کودک و نوجوان کشف می‌کند که در مشکلی که داشته است تنها نیست و دیگران نیز تجربه‌هایی همانند او دارند احساس آرامش و امنیت کرده تنهایی‌اش کاهش می‌یابد

نوجوانان گروهی از کاربران کتابخانه‌های عمومی را تشکیل می‌دهند که معمولاً دارای بخش ویژه‌ای در کتابخانه‌های عمومی هستند. در این بخش منابع اطلاعاتی مختلف اعم از کتاب، مجله و... در حوزه‌های موضوعی مختلف متناسب با نیاز سنی آن‌ها فراهم می‌گردد و فعالیت‌های متنوعی همچون قصه‌گویی، جمع‌خوانی، بلندخوانی و... توسط کتابدار برای این گروه سنی انجام می‌گیرد. برخی از کودکان و نوجوانان دارای نیازهای ویژه هستند که در مقایسه با دیگر کاربران همچون بزرگسالان با نیازهای ویژه رویارویی با کودکان و نوجوانانی که دارای نیازهای ویژه هستند مشکل‌تر است. فعالیت‌های مختلفی همچون کتاب‌خوانی، قصه‌گویی و معرفی کتاب‌های متناسب با نیاز آن‌ها می‌تواند برای کمک به این گروه از این گروه از کودکان و نوجوانان مؤثر باشد. یکی از اقدامات کتابداران در مواجهه با این گروه از کودکان و نوجوانان، کتاب‌درمانی و ارائه و معرفی کتاب‌های مناسب جهت مطالعه است. کتاب‌درمانی به‌ویژه استفاده از داستان برای کودکان و نوجوانانی که نمی‌توانند و یا نمی‌خواهند احساس‌ها و نارضایتی‌های خود را به زبان آورند می‌تواند بسیار راهگشا و مؤثر باشد مخصوصاً اگر داستان هم‌خوان با وضعیت کودک و نوجوان و هم‌راستای مشکلات وی باشد به این دلیل که کودک و نوجوان براساس محتوی داستان در ذهن تصویرسازی کرده و خود را جای قهرمان داستان می‌گذارد و همانندسازی می‌کند و از این طریق در مشکلات، انگیزه‌ها و تعارضات او سهیم می‌شود. هنگامی که کودک و نوجوان کشف می‌کند که در مشکلی که داشته است تنها نیست و دیگران نیز تجربه‌هایی همانند او دارند احساس آرامش و امنیت کرده تنهایی‌اش کاهش می‌یابد، اعتماد به نفس‌اش بالا رفته و نشاط در او افزایش می‌یابد (نوکاریزی، علم‌زاده، ۱۳۹۰).

شناخت کتاب‌هایی که محتوی آن به کودکان و نوجوانان با نیازهای ویژه پرداخته است مخصوصاً در زبان و ادبیات فارسی بسیار کم است. یکی از کتاب‌هایی که در این زمینه در رده سنی نوجوان در ایران ترجمه شده است کتاب «شگفتی» نوشته آر.جی. پالاسیو و ترجمه پروین علی‌پور است که توسط انتشارات افق در سال ۱۳۹۵ به چاپ سوم رسیده است. رمان شگفتی

در سال ۲۰۱۳ در فهرست پرفروش‌ترین کتاب‌های نیویورک تایمز قرار گرفت و در سال ۲۰۱۴ نامزد جایزه تگزاس بلوبونت شد. این کتاب همچنین برنده جایزه کتاب سال ان. ای.آی.بی. ای.[۲] در سال ۲۰۱۲ و برنده جایزه کتاب سال بوک بروز[۳] در همان سال شده است. در داخل ایران رمان شگفتی در سال ۱۳۹۴به‌عنوان یکی از آثار برگزیده شورای کتاب کودک معرفی شد.

گرچه کتاب به عنوان رمان نوجوان معرفی شده است، اما محتوی آن به‌گونه‌ای است که بسیاری از گروه‌های سنی اعم از جوان و بزرگسال نیز می‌توانند از خوانش آن لذت برده و از محتوی آن بهره‌مند شوند.

معرفی نویسنده

آر.جی. پالاسیو در ۱۳جولای ۱۹۶۳در نیویورک کشور آمریکا به دنیا آمد. وی در بروکلین زندگی می‌کند و دارای ۲ فرزند پسر است. در دبیرستان هنر و طراحی در منهتن تحصیل کرده و سپس در دانشکده طراحی پارسونز به تحصیل پرداخته است. او سال دوم خود را در دانشگاه آمریکایی پاریس گذراند. آثار اولیه او در «The Village Voice» و «کتاب نیویورک تایمز» منتشر شد و درنهایت به‌عنوان مدیر هنری چندین شرکت بزرگ انتشارات کتاب، به‌عنوان کارگردان هنری شناخته شد. او هزاران جلد کتاب در سبک داستان و غیر داستان را برای نویسندگان مختلفی از جمله پل اوستر، توماس پینچون، لوئیز اردریش، سوگارتون و جان فاولز و... طراحی کرده است. پالاسیو علاوه بر طراحی داری چندین کتاب کودک است درواقع او روزها طراح گرافیک است و شب‌ها نویسنده.

ایده نوشتن اولین کتاب پالاسیو از کجا شکل گرفت؟

پالاسیو در پاییز سال ۲۰۰۷ با دو پسرش در حومه نیویورک روبه‌روی یک بستنی‌فروشی به دختربچه‌ای برخورد کرد که سندرم «تریچر کالینز» داشت پالاسیو گفته است: «واکنش خودم نسبت به دختربچه باعث وحشتم شد و به این فکر افتادم که اگر پسر سه‌ساله‌ام این دختر را ببیند حتماً جیغ می‌زند». ایده نوشتن اولین کتابش با این مضمون در ذهنش شکل گرفت و اولین کتاب خود را با نام شگفتی در ۱۴ فوریه ۲۰۱۲ منتشر نمود. کتاب مورد توجه بسیاری از افراد از جمله نوجوانان، معلمان و مربیان قرار گرفت و در ۴۵ کشور منتشر شد و بیش از ۵ میلیون نسخه از آن در سراسر جهان به فروش رسید. پالاسیو علاوه بر شگفتی، کتاب‌های دیگری را نیز منتشر کرده است.

خلاصه کتاب

آگوست پولمن که خانواده و دوستانش او را آگی صدا می‌زنند یک پسر ده‌ساله است که مثل دیگر همسالان خود کارهای معمولی انجام می‌دهد؛ بازی می‌کند، مثل دیگران به بستنی علاقه دارد، از دوچرخه‌سواری لذت می‌برد و دارای یک ایکس‌باکس است، اما با وجود همه این‌ها او هرگز معمولی

به نظر نمی‌رسد. یک ژن و اختلال آن باعث شد که چهره آگوست مانند همسالان خود معمولی نباشد. آگوست ۲۷ عمل جراحی را روی صورتش انجام داده است، اما با همه این جراحی‌ها او هنوز یک فرد معمولی نیست و احتمالاً هرگز هم نخواهد شد. او در توصیف و معرفی خود می‌گوید: «نمی‌توانم ریخت و قیافه‌ام را توصیف کنم، ولی احتمالاً از هر چه تصور کنید، بدترم!»

کودکان و نوجوانان و بعضی اوقات بزرگسالان زمانی که اولین‌بار او را می‌بینند و نگاه اجمالی به چهره او می‌اندازند یا خیره می‌شوند، شوکه شده و وحشت می‌کنند و به سرعت دور می‌شوند. به همین دلیل او بیشتر مواقع کلاه کاسکتی که خواهرش برای او خریده را بر سر دارد، تا خود را از نگاه دیگران دور نگه دارد. او آرزو دارد که یک آدم معمولی باشد و اگر یک چراغ جادو داشت آرزو می‌کرد مثل دیگران معمولی بود و می‌توانست راحت به مدرسه برود. آگوست به دلیل چهره‌ی غیرعادی‌اش و نگاه‌های دیگران دوست دارد تا همیشه هالوین باشد تا بتواند با ماسک چهره خود را بپوشاند. آگوست پدر و مادر مهربان و یک خواهر به نام ویا دارد که از او چهارسال بزرگتر است. او به‌دلیل جراحی‌های متعدد و بیماری تا ده‌سالگی به مدرسه نرفته و مادرش به او در منزل درس داده است، اما بعد از اتمام جراحی‌ها خانواده تصمیم می‌گیرند که او را برای کلاس پایه پنجم در مدرسه بیچر که یک مدرسه غیرانتفاعی نزدیک منزل‌شان است ثبت‌نام کنند. آگوست از این قضیه عصبی است و خواهر بزرگتر آگوست که همیشه حامی اوست از نگاه‌های تحقیرآمیز دیگران به برادرش رنج می‌برد و از او در مقابل آن‌ها دفاع می‌کند. در تصمیمی که پدر و مادر برای آگوست گرفته‌اند تردید دارد و با خود می‌اندیشد که آیا واقعاً آگوست لازم است که به مدرسه برود. پدرش هم از رفتن آگوست به مدرسه نگران است و رفتن او به مدرسه را مثل بردن «یه بره به سلاخی» توصیف می‌کند.

قبل از آغاز مدرسه آگوست به دیدن مدیر مدرسه (آقای کپل) می‌رود و در آنجا با کمک سه‌نفر از همکلاسان خود «جک ویل، جولیان و شارلوت» قسمت‌های مختلف مدرسه را بازدید می‌کند و از اینجا به بعد بخش جدیدی از زندگی آگوست آغاز می‌شود. در مدرسه، همکلاسان او به‌گونه‌ای از چهره‌اش وحشت دارند که حتی کسی حاضر به نشستن کنار او نیست، اما آگوست بسیاری از این مشکلات را تحمل می‌کند و با صبر خود دیگران را مجذوب کرده و تبدیل به یک شگفتی می‌شود. حضور او در مدرسه برخوردها و ماجراهایی در پی دارد که آگوست را به شناخت بهتر خود و خواننده را به درک بهتر روابط انسانی می‌کشاند.

فصلنامهٔ نقد کتاب
کودک و نوجوان
سال پنجم، شمارهٔ ۱۷
بهار ۱۳۹۷

مضمون اصلی تقابل میان آگوست با فیزیک و نقص خودش از یک‌سو و رویارویی با جهان بیرون و نامهربانی آدم‌هایش از سوی دیگر است

معرفی کتاب

اولین جذابیت کتاب، طرح روی جلد کتاب است. تصویر روی جلد پسری را نشان می‌دهد که اجزای صورتش کامل نیست و فرم آن عجیب نقاشی شده است. احتمالاً قبل از خوانش کتاب اینگونه به‌نظر برسد که عنوان کتاب با طرح روی جلد هم‌خوانی نداشته و تا محتوی را نخوانی به نام کتاب نخواهی رسید.

کتاب به بخشی از زندگی یک پسر نوجوان پرداخته است و مسائل و مشکلاتی که هر فردی در این دوران سنی با آن روبه‌رو است را نشان می‌دهد. اما ویژه‌بودن وضعیت شخصیت اول

داستان در کنار فرم روایی خاص از جمله مواردی است که به رمان سروشکلی جذاب بخشیده است. کتاب احساس یک نوجوان را از یک تفاوت و ناهماهنگی روایت می‌کند. نوجوانی که از متفاوت‌بودن چهره خود با دیگران رنج می‌برد و نامهربانی‌ها و قضاوت‌های آدم‌های اطرافش را درک می‌کند. محتوای کتاب درباره یک خشونت علیه یک فرد غیرعادی توسط اطرافیان است. درباره چیزی است که اغلب ما دوست نداریم درباره آن حرف بزنیم، اما شخصیت اصلی داستان نمی‌تواند درباره آن خاموش باشد. آگوست، پسر نوجوان ده‌ساله با چهره‌ای غیرعادی شخصیت محوری داستان است که قصد دارد برای اولین‌بار به مدرسه برود و با انسان‌هایی که از چهره‌ی او گریزانند ارتباط برقرار کند. مضمون اصلی تقابل میان آگوست با فیزیک و نقص خودش از یک‌سو و رویارویی با جهان بیرون و نامهربانی آدم‌هایش از سوی دیگر است.

کتاب در هشت بخش تنظیم شده است و هر بخش از زبان یکی از شخصیت‌هایی (ویا، سامر، جک، جاستین، میراندا) که با آگوست ارتباط دارند، روایت می‌شود. در ابتدای هر بخش تصویری از شخصیتی که آن را روایت می‌کند، کشیده شده و جمله‌ای که شامل یک قطعه ادبی است زیر آن نوشته شده است. بخش‌ها به یکدیگر مرتبط هستند و هر بخش مختصر و در پاراگراف‌های کوتاهی ارائه شده‌اند. درحقیقت نویسنده سرعت را به روایت تزریق کرده و تمرکز خود را بر گفتن اتفاقات و رخدادها قرار می‌دهد. روایت داستان از نگاه و زبان چندین شخصیت و نشان‌دادن احساسات، تعارض‌ها و کشمکش‌هایی که هر کدام از آن‌ها دارند و تأثیراتی که بر رفتار و زندگی‌شان گذاشته است دارای چندین مزیت است؛ اول این‌که باعث شده است تا شخصیت آگوست از مرکزی‌بودن خارج شود و با بازنمایی تفکراتی که دیگر شخصیت‌های داستان به او دارند باعث می‌شود که خواننده بتواند جنبه‌های تازه‌ای از شخصیت او را کشف کرده و با او بیشتر آشنا شود. دوم این‌که این تغییر لحن و زاویه دید، داستان را از یکنواختی خارج کرده و به آن تنوع بخشیده است. نویسنده در بخش‌های مختلف کتاب و از زبان و دیدگاه افراد درگیر با این نوجوان، مشکلات دیگری را نیز مطرح می‌کند و می‌تواند خواننده را همواره با شخصیت‌های داستان تا انتهای کتاب درگیر و با خود همراه کند.

نقش والدین در رمان شگفتی بسیار با اهمیت نشان داده شده است. نوع برخورد مادر و راهنمایی‌ها و حمایت‌های پدرش نقش مهمی در گذراندن مشکلات توسط آگوست داشته است. نویسنده توانسته است این حمایت‌ها را به‌خوبی به تصویر و به خواننده منتقل کند، به‌گونه‌ایی که بعد از اتمام کتاب یکی از نکاتی که معمولاً نوجوانان و دیگر خوانندگان را با خود درگیر می‌کند پدر و مادر فوق‌العاده آگوست است.

نثر رمان، روان و عاری از تکلف است. نویسنده در هنگام نگارش کتاب، گروه هدف خود را به‌خوبی در نظر داشته و از ترکیبات پیچیده‌ای که نیاز به معنا داشته باشند خودداری کرده است. شخصیت‌های داستان همگی ملموس هستند و متن کتاب به‌گونه‌ای است که خواننده را گام‌به‌گام با شخصیت‌های اصلی همراه می‌کند. نویسنده، آگوست را پسری ناتوان نشان نداده است؛ او آگوست را فردی معمولی معرفی کرده است که مشکلات و تنش‌هایی برایش ایجاد می‌شود و در نهایت به یک بلوغ فکری می‌رسد. محتوی داستان برای دیگر افراد معمولی نیز

قابل درک است چراکه همه افراد با نقص‌ها و نقطه‌ضعف‌هایی روبه‌رو هستند که گاه زندگی را برایشان دشوار می‌سازد. محتوی کتاب به آن‌ها می‌آموزد که برای رسیدن به قله‌های شادی چگونه باید از دامنه‌های سختی گذشت.

نویسنده در این رمان، موضوع تازه و جدیدی را برای نوجوانان مطرح می‌کند و چالش‌ها و نوع رفتار آدم‌ها در مواجه با افراد با نیازهای خاص را برای آن‌ها نمایان می‌سازد. کتاب، جسورانه، خلاق، جذاب و در بخش‌هایی کمدی است. اگرچه کتاب را می‌توان به افرادی که نیازهای مشابه دارند پیشنهاد کرد، اما محتوی کتاب به‌گونه‌ایی است که برای همه افراد کاربردی و جذاب است و در پایان احساس خوبی را به خواننده منتقل می‌کند؛ احساساتی همچون شجاعت بیشتر، اعتماد به نفس بالاتر، مهربانی و نوعی اشتیاق بیشتر برای کوشش و تلاش در راستای رسیدن به اهداف و گذشتن از مشکلات و سختی‌ها در حقیقت داستان این نکته را به نوجوانان می‌آموزد که نباید براساس ظاهر آدم به قضاوت آن‌ها پرداخت و به آن‌ها می‌آموزد که چگونه با دیگران رفتار مناسبی داشته باشند.

پیام کتاب، مهربانی، شجاعت، مهرورزی، عشق‌ورزی و پذیرش سختی‌ها است ویژگی‌هایی که خاص یک انسان است و به واسطه آن‌ها می‌تواند به کمال برسد و مکرر باید به نوجوانان، والدین، معلمان و بزرگسالان یادآوری و برایشان تکرار شود.

فصلنامهٔ نقد کتاب
کودک و نوجوان
سال پنجم، شمارهٔ ۱۷
بهار ۱۳۹۷

نقش والدین در رمان شگفتی بسیار با اهمیت نشان داده شده است. نوع برخورد مادر و راهنمایی‌ها و حمایت‌های پدرش نقش مهمی در گذراندن مشکلات توسط آگوست داشته است

بخش‌هایی از کتاب

«سرمشق اخلاقی آقای براون (معلم انگلیسی) برای ماه اکتبر این بود:
کردارهای شما، بناهای یادبوتان هستند.
من (آگوست) نوشتم:

معنی و مفهوم این سرمشق اخلاقی این است که مردم، ما را از روی کارهایی که انجام می‌دهیم، به یاد می‌آورند. کارهایی که انجام می‌دهیم، مهم‌ترین چیز هستند. آن‌ها از گفتار و یا شکل و شمایل‌مان اهمیت بیشتری دارند. کردارهای ما یادگارهایی هستند که از ما به‌جا می‌مانند. آن‌ها شبیه بناهای یادبودی هستند که مردم پس از مرگ قهرمانان به افتخارشان می‌سازند. مانند اهرام ثلاثه که مصریان به افتخار فرعون‌ها بنا کردند؛ با این تفاوت که این بناهای یادبود، به جای سنگ، از خاطرات به‌جا مانده در ذهن مردم، ساخته می‌شوند. پس، به این علت است که می‌گویند: کردارهای شما، بناهای یادبودتان هستند؛ البته بناهایی از خاطره‌ها نه از سنگ‌ها!»

پی‌نوشت

1. Wonder
2. NAIBA
3. Book Browse